

Temps d'escola · 12

PRIMAVERA 2022

Eina didàctica per a l'aula aragonesa de parla catalana

Edita:
Iniciativa Cultural de la Franja
Coordinació:
Pietro Cucalón Miñana
Pepa Nogués Furió
Disseny/impressió:
Terès & Antolín
Dip. Legal: TE-189-2016
tempsdescola@gmail.com

Amb la col·laboració del Seminari Autòmic de professors i professores de llengua catalana i la Direcció General de Política Lingüística del Govern d'Aragó

Editorial

1a Jornada d'Agermanament del Professorat de Llengües Pròpies d'Aragó

El divendres 25 de març va tenir lloc a Montsó la I Jornada d'Agermanament dels Seminaris Autònoms de Formació del Professorat d'Aragonès i Català que organitzen els Centres de Professorat de Montsó i Osca.

Per primera vegada, docents de les dos llengües van tindre l'oportunitat de col·laborar en un ambient distès alhora que formatiu i compartir bones pràctiques metodològiques. A més, van estar acompanyats pel president de l'Acadèmia Aragonesa de la Llengua, Javier Giral, i la vicepresidenta, Mª Pilar Benítez, que van presentar esta institució recentment creada. També van rebre una salutació on line del Director General de Política Lingüística, José Ignacio López Susín.

La trobada es va iniciar al castell de Montsó, un lloc emblemàtic de la Corona d'Aragó per a una jornada històrica que va ser tot un èxit i es preveu que tinga continuïtat en el futur.

Sens dubte, l'escola és una institució cabdal per treballar la valoració i la conservació de les llengües pròpies d'Aragó i estes trobades ajuden a crear sinèrgies entre el professorat per tal de millorar el dinamisme i la qualitat de l'ensenyança.

Com a testimoni d'esta primera trobada, el professorat va escriure una dedicatòria a la llengua en un gran mural.

Projectes educatius

La dita dita: L'hivern

Enguany, com a activitat intercentre per al Dia de la Llengua es va proposar des del Seminari Autòmic de Professors/es en català d'Aragó el projecte "La dita dita: l'hivern", coordinat per la mestra del CRA Olea Núria Lombarte. L'activitat va consistir en fer un recull de dites sobre l'hivern i diverses activitats per tal de conèixer i conservar la tradició oral.

En total hi han participat 11 centres: CRA Tastavins, CRA Alifara, CRA Olea, CRA Algars, CEIP Maria Moliner, CRA La Llitera, CRA Matarranya, CEIP San Juan Bautista, CEIP Vicente Ferrer Ramos, CEIP Virgen del Portal i IES Matarranya.

Al final va quedar una presentació de google molt xula amb una representació dels refranys recollits a cada centre, però cal dir que varen haver alumnes que no van aconseguir recollir cap dita a casa ni al seu poble, la qual cosa mostra una pèrdua greu de la literatura oral.

- A Nadal, un pas de pardal
- Per Any Nou, un pas de bou
- Per Sant Antoni, un pas de dimoni
- Per a Santa Maria, mitja hora creix lo dia
- El sol d'hivern està emmandrit, li costa molt sortir del llit.
- A Nadal, neu a la serra i pau a la terra.
- A Nadal, cada ovella al seu corral
- A hivern plujós, estiu colorós.

Miniprojectes

Com es diu a cada lloc? Escarabitxa o Cuca panera

Els alumnes i mestres dels centres ens han enviat les diferents maneres d'anomenar 'escarabitxa', 'cuca panera' o 'escarabat de cuina' a cadascuna de les seues localitats, i també com ho diuen a casa seua.

A la comarca del Matarranya

Escarabitxa a Arenys de Lledó, Beseit, Calaceit, Vall-de-roures.

Cucaratxa a la Freixneda, Lledó d'Algars, Torredarques, Valljunquera.

Escarbat a Fondespatla Queretes, Pena-roja.

Escarbatxo a la Vall del Tormo, la Torre del Comte, Ràfels.

Correndera i Cuca Botera a Massalió.

Cuc ràpid a la Portellada.

Pastera a Mont-roig de Tastavins.

La Llitera

Escarabat a Peralta de la Sal.

A la comarca del Baix Aragó/Casp

Cucaratxa a Maella.

Escarabitxa a Nonasp.

Escarbot volador a Faió.

Escarabitxa i cucaratxa a Favara.

A la comarca de la Ribagorça

Cuca a Cerler.

Escarabat a Estanya, la Pobla de Roda.

Escarabaxo a Les Paüls.

A la comarca del Baix Cinca

Escarabatxina i panera a Fraga.

Escarabatxina o Cucaratxa a Mequinensa, Miralsot, Saidí, Torrent de Cinca, Villella.

A la comarca del Baix Aragó

Corredora, cucaratxa a Aiguaviva de Bergantes.

Cucaratxa a la Sorollera, la Canyada de Beric, la Codonyera, la Torre de Vilella.

Mariola a la Ginebrosa.

Pastera a Bellmunt de Mesquí.

Altres territoris

Gaitero a Xiva de Morella.

Ascarabatxina a Lleida.

Cuca i escarabat a Sort.

Escarbat a Sorita.

Panerola a Cubells.

Panderola a Alcalà de Xivert.

Experiències escolars

Treballar l'esperit del Nadal

Des de l'assignatura de català dels centres educatius d'Aragó es van portar a terme diversitat d'activitats per tal de, malgrat la covid, treballar l'esperit de Nadal.

Sens dubte, el protagonista va ser el **tronc de Nadal** que un any més "va cagar" força sorpreses a l'alumnat, però també es van fer moltes més experiències.

Mini troncs de Nadal per al Mercat Solidari del CRA Tastavins.

A l'IES Bajo Cinca i al CRA Olea van fer arbres de Nadal que amagaven missatges bonics.

Tronc de Nadal a l'EOI Ignacio Luzán de Monzón.

L'IES Matarraña van escriure i gravar per a la ràdio *Contes per a tenir valor*, inspirats en el llibre del mateix nom dels autors Alex Rovira i Francesc Miralles.

Al CRA Olea van fer unes targetes molt boniques i van preparar un munt de jocs de taula sobre el Nadal.

L'alumnat i professorat van preparar un vídeo de felicitació de Nadal amb les campanes de cada poble.

Cal-ligrames de Nadal a l'IES Bajo Cinca.

Recursos Digitals

Us recomanem Genially, una eina per crear on line, d'una manera senzilla, continguts interactius i animats molt visuals i divertits com el que ha adaptat la mestra Elisa Beltrán del **CEIP Miguel Servet** sobre el Nadal: <https://view.genial.ly/61ad-03daddff6e0dfa6cdb95>

Concurs de mems

L'alumnat de l'IES Ramon J. Sénder de Fraga van fer mems per defensar la nostra llengua.

Dia Internacional de la Dona

Taller Higiene sense tòxics

L'extensió de Fraga de l'EOI Ignacio Luzán va organitzar este taller a càrrec de l'Alba Cheso per donar visibilitat a les dones emprenedores del món rural.

Celebracions

Dia Internacional de la Llengua Materna

Amb motiu del 21 de febrer Dia Internacional de les Llengües, els centres educatius es van voler sumar a la celebració promoguda per la Direcció General de Política Lingüística del Govern d'Aragó. A més del projecte educatiu conjunt de la Dita Dita, van fer un munt d'activitats, moltes d'elles dintre del Programa Jesús Moncada.

Taller de motades

A l'IES Bajo Cinca de Fraga van recollir els noms de família que es conserven als seus pobles.

A l'EOI Ignacio Luzán van reivindicar la importància de conservar i difondre la nostra llengua materna recollint **paraules pròpies de la zona**, d'origen català i aragonès, que van traduir als 4 idiomes que s'estudien en este centre.

Presentació del Premi Guillem Nicolau a l'IES Matarraña

L'escriptor i periodista Lluís Rajadell, nascut a Vall-de-roures, va presentar el seu llibre *Terra Agra*, guanyador de la darrera edició del Premi Guillem Nicolau de literatura en català que organitza el Govern d'Aragó. A més, va oferir un taller amb consells per escriure a l'alumnat de 3r d'ESO. Ja és tradició que el guanyador d'este premi visite l'Institut dintre dels actes de la Festa de la Llengua.

Un youtuber a l'aula

A l'IES Ramon J. Sénder, amb David Albesa.

Lectures d'autors aragonesos en català

A l'IES Joaquín Torres de Mequinensa van llegir textos de dos grans escriptors: Jesús Moncada i Desideri Lombarte.

Eix cronològic: Les dones en la història

Al CEIP San Juan Bautista de Saidí van realitzar una recerca de dones que han format part de la nostra història però que les han invisibilitzat.

Dinàmica: Biografies de dones rellevants

L'EOI Ignacio Luzán a Monzón va organitzar un joc per conèixer la biografia de dones rellevants i van fer un mural digital col·laboratiu.

Celebracions (continuació)

Dia de la Pau

Al CEIP Virgen del Portal de Maella van reivindicar el Dia de la Pau buscant paraules en català i en castellà sobre la pau per decorar l'escola i fer-se una gorra.

Notícies

Gran participació al concurs Ficcions

En el quart any consecutiu de participació al concurs literari Amic-Ficcions continua augmentant el nombre de participants d'Aragó que ja arriben a 110 alumnes i 4 instituts: l'IES Bajo Cinca, l'IES Ramon J. Sender, l'IES Matarraña i l'IES Tamarit. Entre ells eixirà el Premi Territorial Aragó i, qui sap!, si també el 1r Premi de tots els territoris del domini lingüístic. Molta sort a tots i enhorabona per participar-hi! Aquí us en deixem una mostra.

Literatures

Ficcions

«Deixeu que us expliqui l'ocorregut amb la desaparició de la Carla... Un dia com tants altres vaig anar a casa seva, la qual estava amagada a un racó del carrer de Bellesguard, una casa petita però acollidora. Vaig notar un ambient distint quan tocava la porta perquè com de costum hagués escoltat al seu gos bordant, però aquesta vegada no sentia res, absolutament res, i això era el més estrany. Per sort, encara

guardava una clau que m'havia donat ella per a casos d'emergència. Vaig obrir la porta i vaig cridar-la però ningú em contestava, notava fred i hi havia una brisa que venia de dintre, vaig anar a la cuina i la porta del darrere era oberta; potser l'havia deixat ella, vaig pensar. En tancar-la se'm va ocórrer buscar-la per la casa però no hi era, també vaig provar a trucar-li però no contestava, havia desaparegut.»

Fragment de la novel·la Dr.Codina. Alumne/a Carrer del Maduixer (pseudònim), IES Ramon J. Sender (Fraga). Si voleu seguir llegint esta història i moltes més entreu a <https://www.ficcions.cat>

Recepta per al solstici d'hivern: Sopa de galets gramaticals

Ingredients per a 4 persones:

1 manat d'apòstrofs
1 branca de pronoms febles
1/2 kg de diftongs
4 fulles de mots esdrúixols
1 tros de ela geminada
1 l de curiositat per altres cultures
300 ml de ganes d'aprendre la llengua catalana
1 raig de vocabulari nou
1 cullereta de vocals neutres a/e
1 got de ces trencades
Diacrítics en escames
Pasta de galets

1. Talleu els apòstrofs, els diftongs, els pronoms febles i els mots esdrúixols i poseu-los en una cassola al foc fins a aconseguir una barreja homogènia.
2. Afegiu-hi curiositat per altres cultures, vocabulari nou, vocals neutres i la ela geminada. Regueu la mescla amb ces trencades i remeneu-la.
3. Amaniuh-la amb ganes d'aprendre la llengua catalana i deixeu-la reposar durant un curs acadèmic.
4. Farciu els galets amb la massa i serviu-los amb escames de diacrítics.

Autora: Maria Cándida Clavería, alumna de B2 de català de l'EOI Ignacio Luzán (Monzón)

Centres aragonesos on s'ensenya català

Ribagorça Oriental

CPI de Benavarrí, CEIP d'Areny i CEIP de Montanui

GRAUS (Ribagorça)

IES Baltasar Gracián, a l'Aula de Benavarrí

CRA La Llitera

Albelda, Alcampell, Castellonroi, Estopanyà

CRA Altorricón (La Llitera)

El Torricó, Algaió, Vensilló

TAMARIT DE LLITERA (La Llitera)

CEIP San Miguel • IES La Llitera

SAIDÍ (Baix Cinca)

CEIP S. Juan Bautista • Aula de primer cicle d'ESO

CRA Ribera del Cinca

Torrent de Cinca, Vilella de Cinca, Miralsot

FRAGA (Baix Cinca)

CEIP Miguel Servet • CEIP San José de Calasanz • Colegio Santa Ana (concertat) • CEIP María Moliner • CEIP Litera (barri Litera) • IES Ramón J. Sender • IES Bajo Cinca

MEQUINENSA (Baix Cinca)

IES Joaquín Torres • CEIP Mª Quintana

FAIÓ (Baix Aragó-Casp)

CEIP Ntr.^a Sr.ª Del Pilar

CRA Dos Aguas (Baix Aragó-Casp)

Favara, Nonasp

MAELLA (Baix Aragó-Casp)

CEIP Virgen Del Portal IES Baix Matarranya

CRA Matarranya (Matarranya)

Calaceit, Massalió, la Vall del Tormo

CRA Algars (Matarranya)

Queretes, Lledó d'Algars, Arenys de Lledó, Beseit

CRA Alifara (Matarranya)

La Freixneda, la Portellada, Ràfels, Valljunquera.

VALL-DE-ROURES (Matarranya)

CEIP V. Ferrer Ramos • IES Matarraña

CRA Tastavins (Matarranya)

Pena-roja, Mont-roig, Fondespatla, la Sorollera

CRA Olea (Bajo Aragón/Maestrazgo)

Aiguaviva de Bergantes, la Ginebrosa, Bordón

EOI Ignacio Luzán

(Montsó, Cinca Medio)

Fraga (Baix Cinca): Extensió de l'EOI

Ignacio Luzán (Montsó)

EOI Fernando Lázaro Carreter Zaragoza II (Saragossa)

EOI Alcañiz (Alcanayís, Bajo Aragón)